

บทที่ ๔

ความคิดเรื่อง เสรีภาพและความรับผิดชอบที่ปรากฏในหนังสือ Existentialism and Humanism

ในบทที่ ๔ นี้จะนำเอาผลงานทางปรัชญาเล่มหลัง ๆ (หลังปี ค.ศ. ๑๙๔๓) ของ ซาร์ตร มาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาว่าความคิดของซาร์ตร เรื่อง เสรีภาพและความรับผิดชอบ คล้ายคลึงไปในแนวทางใด โดยในบทนี้วิเคราะห์จากผลงานทางปรัชญาชื่อ Existentialism and Humanism เขาเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นโดยมีความมุ่งหมายอธิบายปรัชญาอัตถิภาวนิยมของเขาให้กระจ่างขึ้น เพื่อโต้ตอบกับคำกล่าวหาต่าง ๆ ที่มีต่อปรัชญาอัตถิภาวนิยม ซึ่งเขากล่าวไว้ในตอนต้นของหนังสือว่า คนที่นิยมคอมมิวนิสต์ได้โจมตีว่า ปรัชญาอัตถิภาวนิยมสอนให้คนอยู่เฉย ๆ หมกมุ่นตายอยากในชีวิต ไม่มีการ เน้นเรื่องการปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ส่วนพวกคริสเตียนอาจจะกล่าวหาว่าชาวอัตถิภาวนิยม เป็นพวกที่ปฏิเสธความจริงและความจริงจังของหน้าที่การงาน เขากล่าวหาว่าพวกเขาละทิ้งพระบัญญัติแห่งพระเจ้า และคำนึงอมตะทั้งหลาย แล้วส่งเสริมให้คนทุกคนทำอะไรก็ตามใจชอบ นอกจากนั้นพวกคริสเตียนยังกล่าวหาว่า ปรัชญาของอัตถิภาวนิยมเน้นให้เห็นแต่ความเสื่อมทรามต่ำช้าของมนุษย์ ละเลยสิ่งที่มีความงามน่าพิสมัย อันเป็นสิ่งอันดีงามสำหรับมนุษย์ ซาร์ตรจึงเสนอผลงานเล่มนี้ขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๔๖ เพื่อยืนยันความคิดของเขาที่ว่า "อัตถิภาวนิยมเป็นปรัชญาที่ยกย่องมนุษย์เหนือสิ่งอื่นใด"

อัตถิภาวนิยมคือมนุษยนิยม

จากผลงานชื่อ Existentialism & Humanism ซึ่งพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศส ชื่อ "L'Existentialisme est un humanisme" ซาร์ตรได้แสดงทัศนะเน้นถึงความสำคัญของอัตถิภาวนิยมของมนุษย์มากยิ่งขึ้นกว่าการกล่าวถึงการมีอยู่ของสัตว์สำหรับตัวเอง

ในเชิงอภิปราย ขารตรได้แสดงความคิดสืบเนื่องมาจากหนังสือลัทธิและศูนยตา เขาแสดงความคิดปฏิเสธความสำคัญของพระเจ้า โดยไม่ยอมรับคำสั่งหรือกฎเกณฑ์อันหนึ่งของพระเจ้า ชีวิตนี้มีอยู่ควยความสมัครใจของมนุษย์เอง ความคิดของอติถาวนิมเป็นความคิดที่เสนอให้ชีวิตมนุษย์มีความเป็นไปไคควยตนเอง เป็นคำสอนที่ยืนยันความเป็นจริงของการกระทำของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อม และเป็นกรกระทำของมนุษย์โดยเฉพาะ มนุษย์มีความเป็นจริงในตัวเอง ไม่ได้เป็นภพพายาที่ไม่มีความเป็นจริงในตัวเอง

ขารตรมีความคิดเรื่องความมีอยู่ของมนุษย์แตกต่างไปจากนักปรัชญาคนอื่น เช่นเพลโต ที่มีทัศนะว่าโลกมนุษย์เป็นโลกที่ไม่มีความเป็นจริงอยู่ในตัวเอง เป็นโลกแห่งสสารที่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่นั่นอน ความเป็นจริงอยู่ที่โลกอีกโลกหนึ่งคือโลกแห่งแบบหรือโลกแห่งมโนคติ (World of Ideas) ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมนุษย์รวมทั้งมนุษย์เอง ถอดแบบมาจากแบบของสิ่งนั้น ๆ การกระทำของมนุษย์ก็กระทำตามแบบ การกระทำที่ดีที่สุดคือการกระทำที่ทำได้ใกล้เคียงกับแบบแห่งความดีมากที่สุด

ขารตรเห็นว่า การอธิบายการมีอยู่ของมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีความเป็นจริงในตัวเอง แต่ความเป็นจริงมีอยู่ในแบบ (Form) ซึ่งเป็นสิ่งนอกตัวมนุษย์นั้นเป็นการอธิบายโดยความเข้าใจผิด เพราะอันที่จริงแล้ว ความมีอยู่ของมนุษย์ต้องมียูกอนแบบ (หรือ Ideas ต่าง ๆ) ซึ่งมีลักษณะเป็นมโนคติที่เกิดขึ้นในมนุษย์ ถ้าหากไม่มีการมีอยู่ของมนุษย์ ก็ย่อมไม่มีความคิดในลักษณะต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นแน่ เพราะฉะนั้นการมีอยู่ของมนุษย์จึงต้องเป็นสิ่งยืนยันสิ่งที่เป็นมโนคติ มิใช่สิ่งที่เป็นมโนคติยืนยันการมีอยู่ของมนุษย์

ในหนังสือเล่มนี้มีหลายตอนที่ขารตร เน้นให้เห็นความสำคัญของการมีอยู่ของมนุษย์ และความรับผิดชอบของมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อ เน้นให้เห็นความสำคัญองมนุษย์ว่าอยู่เหนือสิ่งอื่นใด เขากล่าวว่า

เป็นความจริงว่า การมีอยู่เป็นสภาพที่มีมากอนสารัตถะ มนุษย์ต้องรับผิดชอบสภาพที่เป็นตัวเขา ดังนั้นผลอย่างแรกของอัตถิภาวนิยมก็คือ มนุษย์ทุกคนต้องเป็นเจ้าของตัวเอง ตามที่เขาเป็นอยู่ และมีความรับผิดชอบต่อสมบูรณ์ สำหรับอัตถิภาวะเหมือนูกับเขาแบกไวบนบ่า และเมื่อเราพูดถึงความรับผิดชอบต่อมนุษย์ ไม่ได้มีความหมายเพียงในแง่ของปัจเจกบุคคล แต่มีความหมายคลุมไปถึงการรับผิดชอบต่อมนุษย์ทั้งหมดด้วย

หนังสือเล่มนี้ซาร์ตร เขียนขึ้นมาเพื่ออธิบายความคิดเรื่องเสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อตนเองจากหนังสือ สัตว์และสุนัขตา ความคิดจึงมิได้แตกต่างออกไป ซาร์ตร เน้นถึงความรับผิดชอบต่อส่วนตัวและรวมไปถึงความรับผิดชอบต่อสังคม แสดงให้เห็นว่าเขาพยายามสร้างปรัชญาขึ้นเพื่อ เป็นแนวทางนำมาใช้ในสังคม แต่ไม่ได้กำหนดวิธีการตายตัวลงไป ถ้าหากเขากำหนดเช่นนั้นจะเป็นการขัดกับความคิดทางปรัชญาในแนวทางอัตถิภาวนิยม เพราะอัตถิภาวนิยม เน้นเรื่องเสรีภาพของมนุษย์เป็นความคิดหลัก การกำหนดให้ใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่ง เพื่อทำให้เกิดเสรีภาพ เป็นการจำกัดเสรีภาพเบื้องต้นอยู่แล้ว

Jean-Paul Sartre, Existentialism & Humanism, (London : Eyre Methuen Ltd, 1975), p. 29. "It is true that existence is prior to essence, man is responsible for what he is. Thus, the first effect of existentialism is that it puts every man in possession of himself as he is, and places the entire responsibility for his existence squarely upon his own shoulders. And, when we say that man is responsible not only for his own individuality, But that he is responsible for all men."

ซารตรปฏิบัติเสรีที่จะอ้างถึงพระเจ้า เพราะเขาเห็นว่า เป็นสิ่งไม่มีค่าสำหรับความคิดของเขา เมื่ออดีตภาวะมีอยู่ก่อนสารัตถะ การมีอยู่ของมนุษย์ต้องเกิดขึ้นก่อน สารัตถะคือกฎเกณฑ์หรือความคิดต่าง ๆ เมื่อเกิดมีมนุษย์ขึ้นแล้ว มนุษย์จึงได้คิดสร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้น ดังนั้นในความคิดของซารตรจึงไม่สามารถอธิบายการกระทำของมนุษย์โดยอ้างถึงสิ่งภายนอกตัวมนุษย์ มนุษย์เป็นสิ่งอิสระที่ไม่มีสิ่งใดมาจำกัดเสรีภาพของมนุษย์ได้ มนุษย์มีได้เป็นสิ่งใดเลยนอกจากจะเป็นไปตามลักษณะของจุดหมายที่มนุษย์วางไว้ การมีอยู่เกิดได้โดยการตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง กล่าวได้ว่า "มนุษย์มีได้เป็นสิ่งใดเลย นอกจากเป็นผลรวมของการกระทำของเขา และไม่มีสิ่งใดอีกนอกจากชีวิตที่มนุษย์เป็นอยู่"^๑

ตัวอย่าง เช่น คนชลาด เมื่อเกิดมาเป็นคนชลาด เขาสามารถจะพอใจความชลาด โดยไม่ต้องทำอะไรเลยและเขาก็จะชลาดไปตลอดชีวิต แต่ถาเกิดมาเป็นคนกล้าหาญ เขาก็สามารถจะพอใจลักษณะนี้ไ้เช่นกัน เขาก็จะเป็นคนกล้าไปตลอดชีวิต เขาจะกินและดื่มอย่างผู้กล้าหาญ พวกอดีตถาว์นิยมอธิบายว่าคนชลาดก็เพราะเขาเลือกทำตัวเขาเองให้ชลาด ส่วนคนกล้าก็เพราะเขาทำตัวเองให้กล้าเช่นกัน แต่คนชลาดสามารถจะหยุดความชลาดของตัวเองได้ ในลักษณะบุคลิกภาพอื่น ๆ ของคนก็เช่นเดียวกัน เขาเป็นอย่างที่เขาเลือกจะเป็น พิจารเพราะเลือกเป็นคนพิจารณา เขาอาจจะตัดสินใจเลือกไม่พิจารณาใดด้วยการเลือกตาย เพื่อแสดงว่าไม่ยอมรับความพิจารณาบนร่างกายของตนเอง

มนุษย์กระทำโดยสร้างจุดหมายของตนเองด้วยตนเอง จุดหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นจะมีลักษณะเป็นสากล (universality) ถึงแม้จะเริ่มจากจุดหมายของเอกัตบุคคลก็ตาม เมื่อสร้างขึ้นมาจากคนต่างชาติยอมรับเข้าใจได้ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีสภาวะทางประวัติศาสตร์ที่คล้ายกัน คือมนุษย์อาจจะเกิดเป็นทาส เป็นขุนนาง หรือเป็นพ่อค้าในสังคมเดิม แต่สภาวะ

^๑Ibid., p. 32 "he is there fore nothing else but the sum of his action, nothing else but what his life is."

อย่างนี้จะต้องมี การเปลี่ยนแปลงไป สิ่งที่จะไม่เปลี่ยนแปลงคือ ความจำเป็นต้องมีชีวิตอยู่
 ในโลกนี้ ทำงานทั้งนี้และตายทั้งนี้ สิ่งเหล่านี้เป็นทั้งสิ่งที่อยู่ในตัวมนุษย์ และนอกตัวมนุษย์
 ที่กล่าวว่า เป็นสิ่งที่ยอยู่นอกตัว เพราะมนุษย์ต้องพบอยู่ทุกหนทุกแห่ง และเป็นเช่นนั้นจริงไม่ว่า
 ที่ใด ส่วนที่เป็นสิ่งที่อยู่ในตัว เพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีความหมายใดก็ตาม เมื่อมีมนุษย์อยู่
 แล้วยอมรับว่ามัน เป็นสิ่งที่ เป็นชอบ เซตจำกัด กล่าวคือหากมนุษย์ไม่ได้กำหนดตัวเองให้เกิด
 ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่ง เหล่านี้ สิ่งเหล่านี้ก็ไม่มีค่า เพราะฉะนั้นจุดมุ่งหมาย
 ที่มนุษย์ทุกคนแสดงออกมาอย่างไม่ใช่สิ่งที่แปลกสำหรับผู้อื่น เนื่องจาก เป็นจุดมุ่งหมายเพื่อขยาย
 ชอบเซตของสิ่งทั้งที่ต่างกันต่าง ๆ ออกไปหรือปฏิเสธ หรือปรับตัวให้เข้ากับสิ่ง เหล่านี้ ซึ่งทำ
 ให้จุดมุ่งหมายทุกอย่างมีคุณค่าของความเป็นสากลร่วมกัน คนยุโรปสามารถเข้าใจจุดมุ่งหมาย
 ของคนจีน คนอินเดีย หรือคนผิวดำได้ เพราะเขาอาจกำลังอยู่ในสถานการณ์ที่คล้ายกัน
 จึงสร้างจุดมุ่งหมายขึ้นมาอย่างหนึ่ง แต่ให้หมายความว่าการจุดมุ่งหมายใดจุดมุ่งหมายหนึ่งจะ
 ใช้อธิบายมนุษย์ได้อย่างตายตัวตลอดไป เพียงแต่เราอาจนำมาพิจารณาแล้วซ้ำแล้วซ้ำเล่าเพื่อ
 ศึกษาความเป็นไปของมนุษย์

ตามนัยนี้สามารถกล่าวได้ว่ามีลักษณะความเป็นสากลแห่งมนุษย์ในปรัชญาแบบอัตถิภาว-
 นิยม แต่ความเป็นสากลนี้ไม่ใช่สิ่งที่ถูกกำหนดมา มนุษย์ต้องสร้างขึ้นมาโดยการเลือกของ
 มนุษย์เอง ในขณะที่สร้างจุดหมาย มนุษย์แต่ละคนต้องเข้าใจจุดประสงค์ของผู้อื่นด้วย จึงจะ
 ทำให้การสร้างจุดหมายเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ และเป็นเช่นนั้นโดยตลอด การเลือกสร้าง
 จุดหมายแบบนี้เป็นการประกาศเสรีภาพในสถานการณ์ที่เป็นจริง เพราะการสร้างจุดหมาย
 โดยเข้าใจจุดประสงค์ของผู้อื่น ทำให้ไม่มีการลวงละเมอ เสรีภาพของผู้อื่น การกระทำตาม
 จุดหมายของบุคคลหนึ่ง เป็นไปได้อย่างดีโดยการกระทำนั้นไม่เป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพในการกระทำ
 ของบุคคลอื่น มนุษย์ต้องเข้าใจว่าคุณค่าทั้งปวงขึ้นอยู่กับตัวมนุษย์เอง เจตจำนงอย่างเดียว
 ที่ต้องมีอยู่คือเจตจำนงที่จะมีเสรีภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้เกิดคุณค่าทั้งปวง เสรีภาพ
 ที่สร้างขึ้นมามีไว้เป็นนามธรรมที่แยกตัวออกไปอย่างอิสระ ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งใด เสรีภาพ
 ของบงชิ่งการกระทำที่มีศรัทธาถูกต้อง (good faith) คือคนที่ตัดสินใจเลือกการกระทำอย่าง

มีเสรีภาพด้วยตนเอง มีได้เลือกกระทำโดยอ้างสิ่งอื่นนอกตัวเอง ส่วนบุคคลที่ตัดสินใจเลือกกระทำโดยการอ้างสิ่งที่อยู่นอกตัวเอง เช่น กฎเกณฑ์ ประเพณี หรือคำสอนของศาสนา ให้มีอำนาจเหนือการตัดสินใจของตน เรียกว่าเป็นผู้มีศรัทธาเลว (bad faith) ศรัทธาเลวเป็นลักษณะของการละทิ้งเสรีภาพ ทั้งนี้เพราะถึงแม้ว่ามนุษย์คือเสรีภาพ แต่เมื่อมนุษย์ใช้เสรีภาพ สิ่งที่ต้องเกิดขึ้นอย่างแยกไม่ได้จากเสรีภาพก็คือ ความรับผิดชอบอันใหญ่หลวงที่มนุษย์จะต้องมีต่อการใช้เสรีภาพนั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดความประหวั่นพรั่นใจ (anguish) ต่อการตัดสินใจใช้เสรีภาพด้วยตนเอง ถ้าความประหวั่นพรั่นใจมีมาก มนุษย์อาจจะละทิ้ง หรือหลีกเลี่ยงการใช้เสรีภาพของตน โดยเมื่อถึงยามต้องตัดสินใจด้วยตนเอง บุคคลนั้นอาจจะหลอกลวงตนเอง (หรือผู้อื่น) โดยทำที่ว่าตัดสินใจกระทำอย่างเสรี แต่ขณะที่ตัดสินใจนั้นกลับอ้างอิงสิ่งต่าง ๆ นอกตนเองดังกล่าวไว้แล้วข้างต้น เพื่อความสบายใจของตนเอง เพราะมีความเชื่อว่าตนได้ทำถูกต้องตามคำสอนหรือกฎเกณฑ์ที่ปฏิบัติกันสืบมาแล้ว ดังนั้นตนเองจึงไม่จำเป็นต้องมีความรับผิดชอบอย่างใหญ่หลวง (อันอาจจะทำให้เขาอยู่ในสภาพโศกเศร้า) จึงไม่ต้องเกิดความประหวั่นพรั่นใจ บุคคลเช่นนี้จะไม่ตระหนักว่าสิ่งที่เขาจะไม่มีในที่สุดคือ เสรีภาพ

ซาร์ตรกล่าวถึงการไร้เสรีภาพที่จำเป็นต่อเกี่ยวข้องกับเสรีภาพของผู้อื่นไว้ในหนังสือ อัจฉิภาวนิยมและมนุษย์นิยมว่า

เรามีความปรารถนาเสรีภาพเพื่อเสรีภาพเอง และต้องเป็นเสรีภาพที่อยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ อาศัยสถานการณ์ต่าง ๆ และในความปรารถนาเสรีภาพนั้น เราพบว่าเสรีภาพของเราขึ้นอยู่กับเสรีภาพของคนอื่นทั้งหมด และเสรีภาพของคนอื่นก็ขึ้นอยู่กับเสรีภาพของเราเช่นกัน จะเห็นได้ว่าความในแง่ที่เป็นคำจำกัดความของคนใดคนหนึ่ง เสรีภาพไม่ได้ขึ้นอยู่กับคนอื่น แต่ในทันทีที่มีภาระรับผิดชอบ ข้าพเจ้าก็ถูกบังคับให้ปรารถนาให้คนอื่นมีเสรีภาพพร้อมกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถจะทำให้เสรีภาพเป็นจุดมุ่งหมาย

ของข้าพเจ้าได้ จนกว่าจะถือว่าเสรีภาพของคนอื่นก็เป็นจุดหมายของข้าพเจ้าด้วย

ชาร์ตแสดงทัศนะว่า เสรีภาพโดยส่วนรวมจะมีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเสรีภาพของแต่ละบุคคลเป็นไปโดยไม่ขัดแย้งกัน ดังนั้นพวกที่มีความคิดในแนวทางปฏิวัติสังคมนิยมจะตองคำนึงว่าการใช้ชีวิตทำลายเสรีภาพของคนกลุ่มหนึ่ง เพื่อจะไปสู่จุดหมายที่เป็นเสรีภาพนั้นจะเป็นไปได้อย่างไร การเริ่มต้นไปสู่เสรีภาพตองเริ่มต้นด้วยเสรีภาพ

ในการสร้างโครงการการกระทำของมนุษย์ มนุษย์ตองเป็นสิ่งที่อยู่นอกตัวเอง เพื่ออยู่ในโครงการสร้างตัวเอง คือ มนุษย์ตองพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมที่แวดล้อมตนอยู่ ชาร์ตกล่าววามนุษย์อาจสูญเสียตัวเอง เพื่อสร้างตัวเองใหม่อยู่ในเงื่อนไข หมายความว่า มนุษย์จะตองมีการตัดสินใจเลือกอยู่ตลอดเวลา ในการเลือกแต่ละครั้งมนุษย์คนหนึ่ง ๆ อาจตั้งจุดหมายของการกระทำขึ้นมาสัก ๑๐ อย่าง จุดหมาย ๑๐ จุดหมายนั้นจะทำให้ มนุษย์มีบุคลิกลักษณะของตัวเอง ๑๐ แบบ ในแต่ละครั้งมนุษย์จะกระทำตาม ๑๐ จุดหมายพร้อมกันไม่ได้ จึงจำเป็นต้องเลือกเอาเพียงจุดหมายเดียว การเลือกไว้เพียงจุดหมายเดียว เท่ากับมนุษย์ได้ทำลายบุคลิกภาพของตัวเองที่ควรจะเป็นไป ๙ แบบ ตัวอย่างเช่น

Ibid., p.51. "We will freedom for freedom's sake, and through particular circumstances. And in thus willing freedom, we discover that it depends entirely upon the freedom of others and that the freedom of others depends upon our own. Obviously, freedom as the definition of a man does not depend upon others, but as soon as there is a commitment, I am obliged to will the liberty of others at the same time as mine. I can not make liberty my aim unless I make that of others equally my aim.

นาย ก. พิจารณาว่าตัวเองควรจะสมัครเรียนอะไรดีระหว่างการเรียนทางทหาร ตำรวจ แพทย์ อักษรศาสตร์ วิศวกรรม ในขณะที่ตัดสินใจ นาย ก. จะต้องพิจารณาตัวเอง โดยพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ถ้านาย ก. เลือกเรียนทางอักษรศาสตร์ แสดงว่านาย ก. ตั้งจุดหมายสร้างตนเองให้เป็นนักอักษรศาสตร์ ถ้าเขาเลือกเรียนด้านวิชาเอกปรัชญาเขาก็จะกลายเป็นนักปรัชญา ซึ่งในขณะนั้นเขาได้ทำลายตนเองที่จะเป็นทหาร เป็นตำรวจ หรือเป็นวิศวกร ไปพร้อมกับการเลือกเป็นนักปรัชญา ในโอกาสต่อไปจะไม่มีใครมีโอกาสพบ นาย ก. ในเครื่องแบบนายทหารอย่างเด็ดขาด แต่อาจพบนาย ก. เป็นนักปรัชญาได้

จุดหมายที่สูงที่สุดคือจุดหมายให้ตัวเองมีอยู่ ดังนั้นการสร้างจุดหมายต่าง ๆ ก็เพื่อสนับสนุนจุดหมายสูงสุดนี้ ในขณะที่มีอยู่มนุษย์ของพยายามเกินหน้าตัวเอง (self-surpassing) โดยใช้สิ่งต่าง ๆ สัมพันธ์กับการเกินหน้าตัวเอง การเกินหน้าคือการเปลี่ยนแปลงให้ตนเองไปสู่จุดหมายที่สูงขึ้นไปสู่สภาพที่แปลกใหม่ไม่เคยเป็นมาก่อน ตัวมนุษย์เอง เป็นศูนย์กลางของภาวะสูงสุดของตนเอง ไม่มีความเป็นสากลอื่น นอกจากความสากลแห่งมนุษย์ ชาร์ลส์ ไดกลาวปฏิเสฐคุณค่าที่เป็นสากลอื่น ๆ ที่มนุษย์เคยยึดถือ เช่น พระเจ้า กฎเกณฑ์แห่งศีลธรรม และประเพณี เขายืนยันความคิดเรื่องคุณค่าของความเป็นมนุษย์ว่า มนุษย์เป็นตัวสร้างการกระทำ และเมื่อถึงคราวจะตัดสินใจคุณค่าการกระทำนั้น ๆ มนุษย์นั้นเองต้องเป็นผู้ตัดสินใจคุณค่าการกระทำ เพราะมนุษย์เป็นความเป็นสากลอย่างแท้จริงเพียงสิ่งเดียว ความเป็นสากลอื่น ๆ มนุษย์เป็นผู้สร้าง เป็นผู้ให้คุณค่าทั้งสิ้น

ทุกคนยอมรับว่าไม่มีคำสั่งหรือใครที่กำหนดไว้ล่วงหน้า มีแต่คุณค่าที่จะปรากฏในเวลาที่อันเหมาะสม ในความกลมกลืนของรูปภาพ ในความสัมพันธ์ระหว่างเจตจำนงที่จะสร้างงานและงานที่เสร็จแล้ว ไม่มีใครบอกได้ว่ารูปภาพที่จะวาดในวันพรุ่งนี้จะออกมาในรูปใด ไม่มีใครตัดสินใจรูปภาพใด

จนกว่ารูปภาพนั้นจะเสร็จเรียบร้อยแล้ว

จากข้อความข้างต้นนี้แสดงให้เห็นได้ว่า ไม่มีคุณค่าใดที่มากำหนดการกระทำของ
มนุษย์ได้ แต่มนุษย์นั้นเอง เป็นผู้กำหนดด้วยตนเอง มนุษย์จึง เป็นเสมือนผู้อยู่เหนือคุณค่า
ทั้งปวง

Ibid., p.49. "As every one knows, there are no aesthetic values a priori, but there are values which will appear in due course in the coherence of the picture, in the relation between the will to create and the finished work. No one can tell what the painting of tomorrow will be like, one can not judge a painting until it is done."